

Okul Psikolojik Danışmanlarının Rollerine İlişkin Okul Yöneticilerinin Algıları: Bir Karma Yöntem Araştırması

School Administrators' Perceptions of the Roles of School Counselors: A Mixed Method Study

Aynur EREN GÜMÜŞ*

Öz: Bu çalışmada okul yöneticilerinin, okul psikolojik danışmanının rol ve işlevlerine ilişkin algılarını ve bu algıların oluşmasına katkısı bulunan koşulları betimlemek amaçlanmıştır. Bu çalışma açıklayıcı sıralı desene uygun olarak yapılmış karma araştırma modelinde bir çalışmadır. Nicel araştırma grubu İstanbul'da devlet okullarında görev yapan toplam 202 okul yöneticisinden; nitel araştırma grubu da aynı grup içinden ölçüt örnekleme tekniğine uygun olarak toplam 12 okul yöneticisinden oluşturulmuştur. Bu çalışmada verileri toplamak için nicel çalışma için Okul Yöneticilerinin Psikolojik Danışmanlara İlişkin Algıları Anketi ve nitel çalışma için açık uçlu sorulardan oluşan bir anket formu kullanılmıştır. Verilerin analizi için önce anketin her bir maddesine ait betimsel istatistikler (aritmetik ortalama ve standart sapmaları) hesaplanmış, nitel araştırmanın verileri içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırmada büyük ölçüde nicel ve nitel bulguların tutarlı olduğu görülmüştür. Öncelikle okul yöneticilerinin okul psikolojik danışmanlarına ilişkin algılarının olumlu olduğu ve en önemli bulunan psikolojik danışman rol ve işlevinin, öğrenci problemlerini ve gereksinimlerini tanımlama ve çözme ile ilgili olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Nitel bulgularla okul yöneticilerinin okul psikolojik danışmanlarına ilişkin algılarının oluşmasına katkısı olduğu ifade edilen koşulların ise iki tema altında toplandığı görülmüştür; psikolojik danışmanların kişisel ve mesleki yeterlilikleri (sorumluluk bilinci, profesyonel bilgi ve becerileri, iletişim becerileri ve okul yönetimi ile uyum ve işbirliği içinde çalışma) ve psikolojik danışmanlara karşı yöneticilerin ön yargıları (okul yöneticilerinin bilgi ve anlayış eksikliği, öğretmenlere göre rahat çalışma koşulları ve açık olmayan görev tanımları). Araştırma bulguları alanyazına uygun olarak tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Okul yöneticileri algıları, okul psikolojik danışmanının rolleri, karma araştırma.

Abstract: This study aimed to describe school administrators' perceptions of the roles and functions of the school counselor and the conditions that contributed to the formation of these perceptions. This is a mixed method study that uses sequential exploratory design. The study group consists of 202 school administrators who are working in public schools in Istanbul. Of them, 12 school administrators were selected by criterion sampling method for the qualitative part of the study. The School Administrators' Perceptions of Counselors Questionnaire was used for the quantitative part of the study, and a questionnaire consisting of open ended questions was used for the qualitative part of the study. Each survey item's descriptive statistics (means and standard deviations) were calculated, and open ended questions were analyzed by content analysis. It was found that the quantitative and qualitative study results were congruent. The school administrators' perceptions of school counselors is positive, and school counselors' most significant role and function is identifying students' problems and resolving them. The results indicated that there are two major themes in the formation of the school administrators' perceptions of school counselors: The personal and occupational competence of school counselors' (sense of responsibility, professional knowledge and skills, communication skills and cooperation with the school administration) and the school administrators' prejudices against school counselors (school administrators' lack of understanding and knowledge, unclear job definition and easier work conditions compare to teachers). The results of the research were discussed with the literature.

Key words: School administrators' perceptions, roles and functions of school counselors, mixed method research

Giriş

Bir meslek olarak okul psikolojik danışmanlığının geleceği, hizmet verdikleri öğrencilerin iyilik haline ve gelişimlerine sağlayacakları katkıya ve mesleğe özgü rol ve işlevleri yerine getirirken okul bağlamının bütünlüyci bir parçası haline gelmelerine bağlıdır (Gladding, 2014; Schmidt, 2008). Okul psikolojik danışmanlarının yerine getirecekleri rol ve işlevler belirlenirken, okul bağlamının gereksinimleri ve mesleğin sabit değerleri en önemli etkenleri oluşturur. Bu etkenlerin yanında psikolojik danışmanların kişilik özellikleri, ilgileri, neyi yapmak için cesaretlendirildikleri ya da ödüllendirildikleri, kaynaklarının neleri yapmaya izin verdiği ve buldukları ortamda neyin kendilerinden beklenen rol ve işlevler olarak tanımlandığı önemli diğer etkenleri oluşturur (Gibson ve Mitchell, 2016). Bu etkenlere bakıldığında okul psikolojik danışmanlarının rol ve işlevlerinin belirlenmesinde okul yöneticilerinin oldukça önemli bir yere sahip olduğu açıkça görülebilir.

Okul yöneticileri okulda ve toplumda eğitsel liderliği temsil ettiklerinden, okul programlarının uygulanması için çalışan personeli destekleme yükümlülükleri bulunmaktadır (Gibson ve Mitchell, 2016). Hatta okul personelinin sorumluluklarını yerine getirebilmesi, büyük ölçüde okul yöneticilerinin bu destek işlevini yerine getirmeleriyle ilişkilendirilmektedir (Ponec ve Brock, 2000). Ancak okul psikolojik danışmanlarındaneğitim sistemi içinde etkili bir biçimde yararlanılıp yararlanılmadığı incelendiğinde eğitim kurumlarındakirol ve işlevlerinin öğrenciler, veliler, okul psikolojik danışmanları ve okul yöneticileri için açık olmadığı vurgulanmaktadır (Lieberman, 2004). Alan yazında başta okul yöneticileri olmak üzere, okul psikolojik danışmanlarından günlük çalışma programlarının bir parçası olarak meslekle bağdaşan ve bağdaşmayan çoklu rol ve görevleri yerine getirmeleri beklentisi de tanımlanmaktadır (Gysbers, 2001). Bu bağlamda okul psikolojik danışmanlarının rol ve işlevlerine ilişkin yapılacak açıklayıcı çalışmalar, okul yöneticilerinden beklenen destek için önemli bir gereksinim olarak belirmektedir.

2000’li yılların başında pilot uygulamalar yoluyla Amerika Birleşik Devletleri (ABD) eğitim sistemine dahil edilen kapsamlı okul psikolojik danışma modelinin (comprehensive school counseling model) bu rol karmaşasını azaltacağı (Gysbers, 2001) iddia edise de, ilerleyen yıllarda bu beklentinin karşılanmadığı görülmüştür (Bardhoshi ve Duncan, 2009; Gladding, 2014; Schmidt 2008). Dodson (2009) bu programlara ilişkin bilgi sahibi okul yöneticileriyle yaptığı araştırmada okul psikolojik danışmanlarının rollerine ilişkin algıları içinde en belirgin olanlarının, öğrencilerin akademik başarılarını artırma çalışmalarının ve rehberlik programlarını derslerde uygulayan öğretmenlerle yaptıkları işbirliğinin olduğunu göstermiştir. Aynı çalışmada yöneticilerin psikolojik danışmanların rolleriyle bağdaşan algılarının yanında, bağdaşmayan algılara da sahip oldukları görülmüştür. Benzer şekilde Kirchner ve Setchfield’in (2005) araştırmasında okul psikolojik danışmanın rollerine ilişkin eğitim almış okul yöneticilerinin algılarının okul psikolojik danışmanlarıyla tutarlı olduğu görülse de, tutarlı olmayan rollerin de savunucusu oldukları bulunmuştur.

Schmidt’in (2008) işaret ettiği gibi, okul yöneticileri sıklıkla psikolojik danışmanları görev tanımlarında yer almayan ve eğitimini almadıkları sorumlulukları (öğretim programı yapma, disiplin ve yönetimle ilgili işlerle uğraşma gibi) yerine getirmeleri için görevlendirilmektedirler. Örneğin, bazı yöneticiler okul psikolojik danışmanlarını “özel” bir tür sınıf öğretmeni olarak görebilmekte ve kapsamlı okul psikolojik danışma programlarının uygulanmasına engel olacak biçimde ders planı ve sınav yapmalarını beklemektedirler. Diğer taraftan kapsamlı okul psikolojik danışma programlarının aksine bazı okullarda da psikolojik danışmanlar öğretmenlerden ayrı tutulan bir “terapist” ya da “sihirli güçlere sahip kişiler” olarak görülmektedir. Bu bakış açısını değiştirmesi beklenen kapsamlı okul psikolojik danışma programlarının, çoğunlukla programlanmış rehberlik hizmetlerini yürütmekle ilgili olduğu yönünde yanlış bir anlayışın gelişmesine de kaynaklık ettiği (Bardhoshi ve Duncan, 2009) ifade edilmektedir. Oysa bu modele göre okul psikolojik danışmanları, rehberlik ve konsültasyon hizmetleri yoluyla planlanmış sınıf rehberlik programlarını yürütmek; bireysel planlama yoluyla öğrencilerin eğitsel ve kariyer amaçları geliştirip, bu amaçlara ulaşmalarına yardım etmek; sistem desteği verme yoluyla yönetsel işlere yardım etmek ve gereksinim karşılayıcı hizmetler

yoluyla problemleri bir biçimde ortaya çıkan öğrenci sorunlarını çözmeye yönelik müdahalelerde bulunmak durumundadırlar (American School Counselig Association-ASCA, 2012).

Türk eğitim sisteminde 1950'li yıllarda başlamış olan okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, uzun bir süre sorunlu öğrencilere yardım etme odaklı geleneksel model ile işletilmiştir. Kapsamlı okul psikolojik danışma modeli, 2006 yılında pilot uygulaması yapılmadan Türk eğitim sistemine "kapsamlı gelişimsel rehberlik programları" adıyla dahil edilmiştir (Külahoğlu, 2015). Bu programlar sınırları netleştirilmiş görünse de alanyazında okul psikolojik danışmanın rol ve işlevlerinin anlaşılama durumu değiştirmede pek etkili bulunmamıştır (Pişkin, 2006). Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) 30236 sayılı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin (T.C. Resmi Gazete, 2017) m.34'de okul psikolojik danışmanlarının (yönetmelikteki adıyla *rehberlik öğretmeni*) yerine getirmesi gereken çok sayıda görev tanımlanmaktadır. Bu görevlerle ASCA'nın (2012) tanımladığı sorumluluklar arasında benzerlikler bulunmaktadır. Ancak, bütün eleştirilere rağmen, MEB'nin Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği, m.34/ff bendinde, okul psikolojik danışmanlarından tıpkı bir öğretmen gibi sınavlarda görev alma, belleticilik yapma ve nöbet görevi yerine getirme gibi hiç bir kaynakla bağdaştırılamayan görev tanımlanmalarına engel olunamamıştır.

Türkiye'de psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkili bir biçimde yürütülmesinin çok sayıda nedeni olsa da (Doğan, 1991; 2000; Kepçeoğlu, 2010; Pişkin, 2006), okul yöneticilerinin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin bilgi ve anlayışlarının yeterli olmayışı, önemli nedenler arasında yer almaktadır (Hamamcı, Murat, ve Çoban, 2004; Kepçeoğlu, 2010; Nazlı, 2007). Diğer taraftan karşılaştırmalı bir çalışmada Amerika ve Kosta Rika'daki koşullarla benzer şekilde Türkiye'de de, okul psikolojik danışmanlarının nasıl işlev göreceklarının en temel belirleyicisinin okul müdürleri olduğu görülmüştür (Korkut-Owen, Owen ve Ballestero, 2009). Başlangıcından itibaren çok uzun bir süre, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesine kaynaklık eden yönetmeliklerde, okul müdürlerine uzmanlık düzeyinde görevler yüklenmiş ve bu durum bir rol çatışması kaynağı olarak tanımlanmıştır (Doğan, 1991). Günümüzde bu anlayışa uygun biçimde önceki yönetmeliklerde olduğu gibi MEB Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'nde de (Resmi Gazete, 2017) okul müdürleri için çok sayıda görev ve yetki tanımlanmaktadır. Özellikle bütün eleştirilere rağmen Yönetmelikteki görev tanımlarında (m.34/ğğ bendinde) *eğitim kurumu müdürünün rehberlik hizmetleri ile ilgili vereceği diğer görevleri yapar* hükmü okul psikolojik danışmanlarına yüklenecek görevlerin ucunu açık bırakmakta ve bir endişe yaratmaktadır. Her ne kadar Şensoy-Bridgick ve Bridgick (2015) okul müdürlerine bu otoritenin verilmesiyle, okul psikolojik danışma hizmetlerinin ve psikolojik danışmanların başarılı olmasında kritik bir etken haline gelebileceklerine dikkat çekse de, destekleyici olmayan müdürlerin okul psikolojik danışma hizmetleri için engelleyici olabilecekleri uyarısı daha olası görünmektedir.

Başlangıcından 90'lı yıllara gelinceye kadar, rehberlikle ilgili resmi dokümanlarda beklenen rollerin ve bu rollerin rehberlik anlayışı ve ilkelerine uygunluğunun önemli çelişkiler içerdiği gözlenmektedir. Dikkat çekici çelişkiler içinde bu hizmetlerin eğitsel çalışmalar, sınıf öğretmenliği, sosyal etkinlikler ve disiplin soruşturmaları gibi rollerle karıştırılması (Doğan, 1991) başta gelmektedir. Türkiye'deki psikolojik danışmanların rol ve işlevlerinin açık olmaması güncel araştırmalarla da desteklenmektedir. Araştırmalarda (Büyükgöze-Kavas ve Koydemir, 2007; Tuzgöl-Dost ve Keklik, 2012) psikolojik danışmanlar tarafından okulda çalışmanın zorlukları olarak; okul yöneticilerinin desteğini alamadıklarının, olumsuz tutum ve ön yargılarla işbirliği yapamadıklarının, onları uygun olmayan görevleri yerine getirmeye zorladıklarının ve iş tanımlarının belirsiz olduğunun ifade edildiği görülmektedir. Benzer biçimde psikolojik danışmanlar ile okul yöneticileri arasındaki çatışmaları inceleyen araştırmalarda (Aydın, Arastaman ve Akar, 2011; Çetinkaya, 2014) okul yöneticilerinin görev kapsamına ilişkin bilgi sahibi olmamaları ve kendilerine görev alanı dışındaki işleri yaptırarak istemeleri yaşanan çatışmaların ilk sıralarında tanımlanmaktadır.

Okul psikolojik danışmanlarının katılımcı olduğu araştırmalar tutarlı bulgular sunarken, okul yöneticileriyle yapılan çalışmalarda farklı sonuçlara da rastlanmaktadır. Özabacı, Sakarya ve Doğan (2008), yöneticilerin okul psikolojik danışmanlarına yönelik hem öğrenci

gereksinimlerini karşılama hem de yönetim ve öğretmenlerle işbirliği yapma konusunda okuldaki varlıklarını çok olumlu algılandıklarını göstermiştir. Korkut-Owen ve Owen (2008) da okul yöneticilerinin psikolojik danışmanların rol ve işlevlerine ilişkin görüşlerinin okul psikolojik danışmanlarından anlamlı bir biçimde daha olumlu olduğunu bulmuşlardır. Diğer taraftan Aydın ve diğerleri (2011) okul yöneticilerinin okul psikolojik danışmanlarının bilgilerini yetersiz buldukları ve yönetsel işlerle de uğraşmaları gerektiği konusunda beklentiye sahip olduklarına dikkat çekmişlerdir.

Yukarıdaki araştırma sonuçlarına göre okul psikolojik danışmanlarının rol ve işlevleriyle nasıl algılandıklarına ilişkin ciddi bir tutarsızlık olduğu dikkat çekmektedir. Bu tutarsızlık, okul yöneticilerinin psikolojik danışmanlara ilişkin algılarının olumsuz olduğu yönünde yorumlanarak, ilgili mevzuatta kabul edilemez görev tanımları için referans alınabilecekleri izlenimini bırakmaktadır. Okul yöneticilerinin etkin liderliğini sağlamak için görevlendirme yetkilerinin kapsamlı gelişimsel psikolojik danışma modeli ile tutarlı olacak biçimde desteklenmesi çok önemlidir. Dolayısıyla okul yöneticilerinin psikolojik danışmanların okuldaki rol ve işlevlerine ilişkin algılarının beklentilere uygun olup olmadığını belirlemek ve bu algıların oluşmasına katkı sağlayan koşulların neler olduğunu tanımlamaya çalışmak bu yöndeki çabalara araştırma destekli kaynak sunabilir. Tanımlanan bu katkılarla bağlantılı olarak bu çalışmada, okul yöneticileri tarafından psikolojik danışmanların rol ve işlevleriyle nasıl algılandıklarını ve bu algıların oluşmasına katkısı bulunan koşulları betimlemek amaçlanmaktadır. Bu amaca dayalı olarak şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Okul yöneticileri okul psikolojik danışmanlarını rol ve işlevleriyle nasıl algılamaktadır?
2. Okul yöneticilerinin okul psikolojik danışmanlarına ilişkin algılarının oluşmasında nelerin katkısı bulunmaktadır?

Yöntem

Bu çalışma karma araştırma yöntemlerinden açılımlı sıralı desene (sequential exploratory) uygun olarak yapılmıştır. Bu yöntem nicel araştırmanın bulgularını yorumlama ve açıklamak amacıyla nitel veri toplama ve analizinin kullanıldığı bir karma yöntemdir. Açılımlı sıralı desen, araştırma sorusuna öncelikle yanıt veren nicel verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesiyle başlar, ardından nicel araştırma bulgularına dayanarak nitel verilerin toplanması ve çözümlenmesi ve sonunda nitel bulguların nicel bulguları açıklamada yararlanılıp araştırmanın genel amacı ile bütünleştirilerek rapor edilmesiyle tamamlanır (Creswell ve Plano Clark, 2015).

Çalışma grubu

Bu çalışmada sistematik olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme kullanılmıştır. Nicel araştırma için İstanbul'da farklı semtlerdeki (Ümraniye, Kağıthane ve Maltepe ilçelerinde) devlet okullarında görev yapan ilköğretim (n=80), ortaokul (n=69) ve lise (n=53) kademelerinde çalışan, yaş ortalaması 47 (sd=8.09) olan, 169 (%83,6) erkek ve 33 (%16,4) kadın olmak üzere toplam 202 okul yöneticisinden (166 okul müdürü, 36 okul müdürü yardımcısı) toplanan verilerle yürütülmüştür. Yöneticilerin okul yönetim görevinde çalışma sürelerinin ortalaması 12,4'tür (sd=3,34). 81 okul yöneticisi psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin hizmet içi eğitim almış, 121'i almamıştır.

Nitel araştırma için amaçlı örnekleme tekniklerinden ölçüt örnekleme (Patton, 2002) kullanılmıştır. Araştırma grubuna, nicel araştırma grubuna dahil olmuş grup içinden, açık uçlu sorulara yanıt vermeyi kabul eden ve nicel araştırma grubuna benzer özellikler taşıyan (ilk, orta ve lise düzeyindeki okullarda görev yapmakta olan), yaş ortalamaları 45,6 olan; 9'u erkek, 3'ü kadın, olmak üzere müdür (n=7) ve müdür yardımcılığı (n=5) yapan toplam 12 okul yöneticisinden oluşmuştur. Katılımcı okul yöneticilerinin 8'i psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin hizmet içi eğitim almış, 4'ü almamıştır.

Veri toplama araçları

Bu çalışmada okul yöneticilerinin kişisel bilgileri için kısa bir form, Okul Yöneticilerinin Psikolojik Danışmanlara İlişkin Algıları Anketi (OYPDA) ve Okul Psikolojik Danışmanlarına İlişkin Algılar Anketi (Nitel Form) veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Okul Yöneticilerinin Psikolojik Danışmanlara İlişkin Algıları Anketi'nin (OYPDA) oluşturulması ve geçerlik – güvenilirliği

Bu çalışmada incelenen okul yöneticilerinin psikolojik danışmanların rollerine ilişkin algıları, belli nesne ya da durumlara ilişkin özgül tepkileri/görüşleri içerdiğinden, veri toplama aracı olarak tarama listeleri (survey) ya da anketler kullanılabilir (Tezbaşaran, 1997). Görgül araştırmalarda anketlerin kullanılış amaçlarına göre farklı soru ve yanıt tiplerinden yararlanılabilir. Araştırmanın amacı birbirinden bağımsız olaylar ya da nesnelere hakkında bilgi toplamak ise sorular arasında belli bir ilişkinin olması beklenmez ve cevaplar kategoriler kullanılarak elde edilir. Araştırmada belli bir olay ya da objeye ilişkin görüşleri ölçmek amaçlandığında ise, anketlerde sorular arasında belli bir ilişkinin olması ve cevapların güvenilirliği için Likert derecesinin tercih edilmesi gerekir (Aiken, 1997). Sosyal bilim araştırmalarında kullanılan tüm ölçme araçlarında olduğu gibi, birbiriyle ilişkili soruların bulunduğu anketlerden ya da anket bölümlerinden elde edilen puanların geçerliliğinin ve güvenilirliğinin çeşitli istatistik teknikler kullanılarak incelenmesi gerekir. Bu amaçla uygun büyüklükteki bir gruptan toplanan verilerle yapılacak faktör analizi önerilmektedir (Büyüköztürk, 2005).

Bu çalışmanın amacına uygun biçimde, veri toplama aracı olarak Okul Yöneticilerinin Psikolojik Danışmanlara İlişkin Algıları Anketi (OYDPA) geliştirilmiştir. Anketin madde havuzu oluşturulurken ASCA'nın (2005; 2012) kapsamlı okul psikolojik danışmanlığı programlarının gerektirdiği hizmetlere dayalı olarak tanımlanan okul psikolojik danışmanlarının rol ve işlevlerine uygun ve Türkiye'de yasal mevzuatla (verilerin toplandığı sırada yürürlükte olan 2001Yönetmeliği temel alınmıştır) da desteklenmiş psikolojik danışman sorumluluklarını içerecek boyutlara göre maddeler yazılmıştır. Madde havuzunda altı okul psikolojik danışmanına yazılı olarak sorulan açık uçlu soruya verdikleri yanıtlardan psikolojik danışmanlara ilişkin yaygın olumsuz algılara da yer verilmiştir. Madde havuzuna okul psikolojik danışmanlarının profesyonel kimliğine ilişkin genel algıları yansıtabilecek maddeler de eklenmiştir. Anketin 40 maddeli formuna uzman (n=8) görüşlerine dayalı olarak önerilen bazı değişiklik ve düzeltmelerle uygulama öncesi son şekli verilmiştir. Yanıtlama 5'li Likert'e (hiç katılmıyorum=1, büyük ölçüde katılmıyorum=2, kısmen katılıyorum=3, büyük ölçüde katılıyorum=4, tamamiyle katılıyorum=5) göre düzenlenmiştir. Dolayısıyla her yanıt 1 ile 5 puan arasında değişmektedir. 40 maddelik OYDPA'nın çalışmanın amacına uygun olacak biçimde birbiriyle ilişkili ve ortak varyansa katkı yapan maddelerden oluşup oluşmadığını görmek için temel bileşenler analizi yapılmıştır.

OYDPA'nın temel bileşenler analizi (açıklayıcı faktör analizi) yapılmadan önce verilerin analize uygunluğu test edilmiş ve KMO ve Bartlett testi sonuçları (0.911; p<0.000) test için yeterli bulunmuştur. Analizinin başlangıcında faktör sayısı serbest bırakılmış ve yedi faktörlü, toplam varyansın %67'sini açıklayan bir yapı elde edilmiştir. Ancak öz değerlere göre çizilen çizgi grafiğinde birinci faktörden sonra keskin bir düşüş olduğu açıkça görüldüğünden faktör sayısı bir ile sınırlandırılarak analize devam edilmiştir. Analiz sonucunda faktör yük değerleri 0.45 ile sınırlandırılmasının sonucu en düşük değerli maddelerden başlanarak sırayla 12 madde elenmiştir. Geriye kalan 28madde ile varyansın %51,44'ünü açıklayan tek boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Maddelerinin faktör yük değerleri 0.814 ile 0.589 arasında değiştiği görülmüştür. Kalan maddelerin içeriklerine bakıldığında olumlu maddelerin kapsamlı okul psikolojik danışmanlığı programlarının gerektirdiği hizmetleri ve okul psikolojik danışmanının mesleki kimliğine ilişkin olumlu algıları içerdiği; olumsuz maddelerin ise yaygın olumsuz algıları temsil ettiği görülmüştür. Anket maddelerinden on tanesi olumsuz olup, ters puanlanması gereken maddelerdir. OYDPA'nın iç tutarlılığına işaret eden Cronbach Alpha değerinin $\alpha=0.92$ olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre farklı araştırmalarda kullanılacak

biçimde anket maddelerinin toplam puanından yararlanılabilecek şekilde geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı elde edildiği söylenebilir. Ancak bu araştırmanın amacı, toplamlı ölçek modelinin dışında olup, okul psikolojik danışmanın en fazla hangi rolleriyle birlikte algılandığını belirlemek olduğu için puanların toplamından yararlanılmamıştır.

Okul Yöneticilerinin Psikolojik Danışmanlara İlişkin Algıları Anketi (Nitel Form)

Araştırmanın nitel verileri için okul yöneticilerinin kişisel bilgileri ve nicel araştırmanın bulgularına açıklık getirebilmek amacıyla dörtaçık uçlu sorunun yer aldığı bir form hazırlanmıştır. Sorular şöyledir: *i.* Psikolojik danışmanların okulda yerine getirdikleri rol ve fonksiyonlara ilişkin düşünceleriniz nelerdir? *ii.* Belirttiklerinizin dışında hangi rol ve fonksiyonları yerine getirmelerini beklersiniz? *iii.* Size göre yöneticilerin okul psikolojik danışmanına ilişkin algılarının biçimlenmesinde neyin ya da nelerin etkisi vardır? *iv.* Size göre etkili bir psikolojik danışman hangi özelliklere sahip olmalıdır? Böyle bir psikolojik danışman ile hiç çalıştınız mı?

İşlem

Araştırmada nicel veriler, Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinden gelen taleple bağlantılı olarak okul yöneticilerine verilen seminerler öncesi veri toplama aracını almayı kabul eden okul yöneticilerinden toplanmıştır. Nitel veriler, nicel verilerin toplanmasından sekiz ay sonra toplanmıştır. Veri toplama aracı, psikolojik danışma ve rehberlik lisans programı son sınıf öğrencileri tarafından okul yöneticilerine ulaştırılmış ve kapalı zarfla toplanmıştır.

Verilerin analizi

Araştırmanın ilk aşamasında okul yöneticilerinin, en fazla önem verdikleri psikolojik danışman rollerine ilişkin algıları nicel olarak betimlemek amaçlandığından, Aiken'in (1997) de vurguladığı gibi cevapların güvenilirliği için 5'li Likert yanıtlardan yararlanılmıştır. Bu nedenle verilerin analizi için OYPDA'nın her bir maddesinden alınan puanların betimsel istatistikleri (aritmetik ortalama ve standart sapma) hesaplanmıştır. Nitel araştırmanın verileri ise içerik analizi ile çözümlenerek frekanslar hesaplanmış ve Thomas'ın (2003) işaret ettiği gibi bu bulguların uyumları karşılaştırılmıştır.

Nitel verilerin analizinde kodlama temel niteliğe sahiptir. Kodlama kanıtları sınıflandırma ve etiketleme sürecidir. Bir veri tabanından elde edilen kodlar daha geniş temalar altında sınıflandırılır (Creswell ve Plano Clark, 2011). Bu araştırmada veriler, araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmacı tarafından cümleler halinde analiz edilmiş, oluşan kodlar katılımcıların kelimeleri de dikkate alınarak etiketlenmiştir. Daha sonra yapılan inceleme sonucunda kodlar belli temalar altında gruplandırılmıştır. Kodlama iki hafta ara ile tekrarlanmıştır. Araştırmada nitel geçerliği ortaya koymak için önce kodlamalar arasındaki tutarlılık yüzdesi hesaplanmıştır. Kodlamaların doğruluğuna ilişkin güvenilirlik, bir araştırmacının iki farklı zamanda yaptığı analizler arasındaki tutarlılığın hesaplanmasıyla da olabildiğinden (Robson, 1993), bu araştırmada iki hafta arayla yaptığı kodlamada tutarlılık değeri Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği güvenilirlik formülüyle hesaplanmıştır. Bulunan tutarlılık %92'dir. Araştırmada nitel geçerliği test etmek için dış okuyucu kitlesine başvurulmuştur (Creswell ve Plano Clark, 2015). Karma araştırma deseninde uzman olan bir öğretim üyesi araştırmanın veri tabanını ve nitel bulguları kendi ölçütlerini kullanarak incelemiş ve kod ve temaların verileri doğru bir şekilde yansıttığı sonucuna ulaşmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Okul yöneticilerinin okul psikolojik danışmanlarını rol ve işlevleriyle algılayışı

Araştırmada okul yöneticilerinin okul psikolojik danışmanlarını rol ve işlevleriyle nasıl algılandığı sorusuna yanıt bulmak için önce OYPDA'dan alınan puanların aritmetik ortalamaları incelenmiş ve sonuçlar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.
Okul Yöneticilerinin OYPDA Maddelerine Verdikleri Yanıtların Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Okul psikolojik danışmanı,	X	Sd
1. Psikolojik danışman unvanına sahip olup da psikolojik danışma yapamayan personeldir.	2,13	1,17
2. Okulda en rahat çalışma koşullarına sahip personeldir.	3,08	1,41
3. Kendi mesleğinin standartlarını en az ortaya koyabilen personeldir.	2,49	1,29
4. Varlığı okulda en az önemsenen personeldir.	1,99	1,17
5. Sadece yardım isteyenlerle ilgilenen personeldir.	2,51	1,23
6. Öğrencilere birkaç test uygulayıp sonuçlarını dosyalamakla yetinen personeldir.	2,19	1,18
7. Okullarda psikolojik danışmanlara gerek olmadığı izlenimini güçlendiren personeldir.	1,90	1,11
8. Öğrenci velilerinin en az görüştüğü personeldir.	2,12	1,12
9. Odasına kapanarak vaktini nasıl geçirdiği bilinmeyen personeldir.	2,01	1,20
10. Okuldaki öğrencileri en az tanıyan personeldir.	2,02	1,16
11. Öğrencilerin içinde oldukları kriz durumlarına etkin müdahale edebilen personeldir.	3,70	0,99
12. Okul rehberlik programını etkin uygulayabilen personeldir.	3,80	0,96
13. Psikolojik danışma yardımı verebilen personeldir.	3,76	0,965
14. Öğrencilere problem çözme, çatışma çözme, iletişim becerileri, şiddet, madde bağımlılığı gibi önemli konularda psikolojik eğitim verebilen personeldir.	3,86	0,99
15. Grup rehberliği etkinliklerinin düzenli uygulanmasını sağlayan personeldir.	3,59	1,03
16. Öğrenci problemlerini ve gereksinimlerini tanımlama ve çözüme okul yönetimine yardım eden personeldir.	3,94	0,95
17. Problemlili öğrenciler için ilgili kişilerle konsültasyon çalışmalarını yapan personeldir.	3,83	0,88
18. Öğrencilerin yetenek, başarı ve ilgilerine göre gerçekçi eğitsel seçimler yapmalarına yardım eden personeldir.	3,59	1,01
19. Öğrencilerin kendilerini tanımalarına yardım eden personeldir.	3,72	0,98
20. Öğrencilerde meslek /kariyer seçimi farkındalığı geliştiren, bu yönde araştırma ve plan yapmalarına yardım eden personeldir.	3,79	1,05
21. Öğrencilere ait gizli bilgilere yasal ve etik gereklilikler doğrultusunda gösterdiği özenle örnek olan personeldir.	4,02	0,99
22. Öğrencilerin akademik başarılarına destek veren personeldir.	3,61	1,11
23. Öğrencilerin akademik başarı durumları ile yaşam beklentileri arasında ilişki kurarak farkındalık geliştiren personeldir.	3,57	1,04
24. Çocuklarına nasıl destek vereceklerine ilişkin anne-babalarla etkin çalışan personeldir.	3,66	1,06
25. Öğretmen ve yöneticilere konsültasyon hizmeti veren personeldir.	3,23	1,25
26. Uzmanlık alanında kendini sürekli geliştiren personeldir.	3,57	1,10
27. Öğrencilerin haklarının savunuculuğunu yapan personeldir.	3,67	1,02
28. İnsancıl felsefeye ve önleyici ruh sağlığı anlayışına uygun iş gören personeldir.	3,66	1,02

Tablo 1'deki betimsel istatistiklere bakıldığında OYPDA'daki olumlu maddelerin aritmetik ortalamalarının 3.23 ile 4.02 arasında değiştiği; olumlu maddelerin çoğunun aritmetik ortalamasının *büyük ölçüde katılıyorum* yanıtına yakın olduğu, dolayısıyla genel olarak okul yöneticilerinin okul psikolojik danışmanlarına ilişkin olumlu algılara sahip oldukları

görülmektedir. Okul psikolojik danışmanlarına ilişkin en yüksek ortalamaya sahip olan algının *öğrenci bilgilerinin gizliliğini korumadaki yasal ve etik gerekliliklere bağlılığıyla örnek olan personel* ($X=4.02$) algısı olduğu görülmektedir.

Psikolojik danışmanlara ilişkin olumsuz algıları temsil eden madde puanlarının aritmetik ortalamalarının 1.90 ile 3.08 arasında değiştiği; olumsuz maddelerin çoğunun *büyük ölçüde katılmıyorum* yanıtına yakın olduğu görülmektedir. Olumsuz algılar içinde yüksek aritmetik ortalamaya öne çıkan tek algının *okulda en rahat çalışma koşullarına sahip personel* ($X=3.08$) algısının olduğu görülmektedir. Bu sonuç da okul psikolojik danışmanlarına ilişkin okul yöneticileri algılarının olumlu olduğunu desteklemektedir.

Araştırmanın nicel bulgularını daha açık hale getirmek için toplanan nitel verilerle de iki yönetici dışında algılarının olumlu olduğu görülmüştür. Her iki okul yöneticisi (OY5, OY6) okul psikolojik danışmanlarının başladıkları müdahaleleri sonuna kadar devam ettirmediklerini gerekçe göstererek yetersiz olduklarını ifade etmiştir. Nicel ve nitel araştırma bulguları, okul yöneticilerinin psikolojik danışmanlara ilişkin algılarının büyük ölçüde olumlu olduğunu göstermektedir. Bu bulgular ilgili araştırma (Özabacı, ve diğ.2008; Korkut-Owen ve Owen, 2008) sonuçlarıyla desteklenmektedir.

Okul yöneticilerinin psikolojik danışmanların rol ve işlevlerine dayalı öne çıkan algıları ise Tablo 1’de görüldüğü gibi OYPDA maddelerinin aritmetik ortalamalarına göre şöyle sıralanmaktadır: *Öğrenci problemlerini ve gereksinimlerini tanımlama ve çözmede okul yönetimine yardım eden* ($X= 3.94$), *öğrencilere önemli konularda psiko-eğitim veren* ($X= 3.86$), *problemlili öğrenciler için ilgili kişilerle konsültasyon çalışmalarını yapan* ($X= 3.83$), *okul rehberlik programını etkin uygulayabilen* ($X= 3.80$), *öğrencilerde meslek /kariyer seçimi farkındalığı geliştiren, ve plan yapmalarına yardım eden* ($X= 3.79$), *psikolojik danışma yardımı verebilen* ($X= 3.76$), *öğrencilerin kendilerini tanımlarına yardım eden* ($X= 3.72$) ve *“öğrencilerin içinde oldukları kriz durumlarına etkin müdahale edebilen personeldir* ($X= 3.70$). Olumlu maddeler içinde sadece *öğretmen ve yöneticilere konsültasyon hizmeti verme* maddesinde aritmetik ortalama ($X= 3.23$) 3.50’nin altında kalmıştır.

Okul yöneticilerinin okul psikolojik danışmanlarının rol ve işlevlerine ilişkin algıları nitel olarak da incelenmiş ve verilerin içerik analizi sonuçları, okul yöneticilerinin (OY) ifadelerinden örneklerle Şekil 1’de gösterilmiştir.

Kod a. Öğrenci problemlerini tanımlama ve çözüme

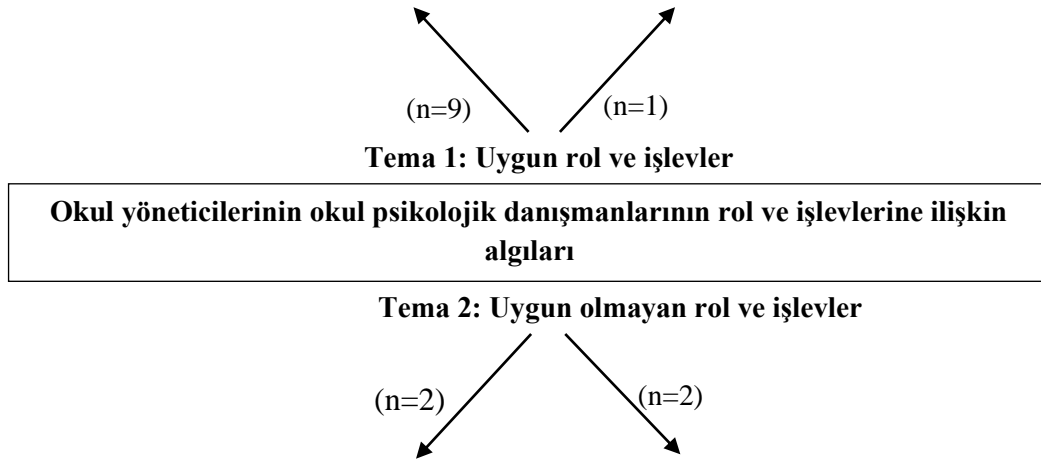
“Öğrencilerle ilgili sıklıkta her zaman problem çözücü ve arabulucu rolündedirler.” (OY3)

“Okulda duygusal, disiplin, davranış problemi ve öğrenme güçlüğü olan öğrencileri tespit edip hazırlayacakları çalışma planını takip etmeleri gerekir.” (OY5)

“Okul idaresiyle işbirliği noktasında öğrencilerin problem davranışlarının belirlenmesi ve kontrolü açısından önem arz etmektedir.” (OY10)

Kod b. Eğitsel ve mesleki rehberlik

“Okul başarısı, meslek tanıtımı, üniversiteye yönlendirme fonksiyonu önemlidir.” (OY7)

Kod a. Psikolojik danışmanların okul yönetiminde görev alması

“Psikolojik danışmanlar en az iki yıl okul yöneticiliği yaparak, görevine devam etmelidirler.” (OY9)

“İdari anlamda sorumluluk alıp idarecilerin öğrenci ve veli davranışlarını tanımasını noktasında yardım etmelidirler.” (OY10)

Kod b. Öğrencilerin sosyal-kültürel etkinliklerinde rol alması

“Kendi rolleri dışında öğrencilerin katıldığı kültürel ve sosyal etkinliklerde daha aktif rol oynamalıdır.” (OY3)

“Okuldaki kültürel, sanatsal, sportif etkinliklerde yeteneği ölçüsünde öğrencilere yardım etmesi, yol göstermesi gerekir.” (OY4)

Şekil 1. Okul Yöneticilerinin Okul Psikolojik Danışmanlarının Rol Ve İşlev Algılarının Tema ve Kodları

Şekil 1’de yer aldığı gibi nitel analizde iki tema ve bu temalar altında öne çıkan kodlar belirlenmiştir:

Tema 1. Uygun rol ve işlevler teması: Bu tema altında a. *öğrenci problemlerini tanımlama ve çözme* (n=9; OY1, OY3, OY4, OY5, OY6, OY7, OY8, OY 10) ile b. *eğitsel ve mesleki rehberlik*(n=1;OY7) olmak üzere iki kod yer almıştır.

Tema 2. Uygun olmayan rol ve işlevler teması: Bu tema altında a. *psikolojik danışmanların okul yönetiminde görev alması* (n=2; OY9, OY10) ve b. *öğrencilerin sosyal-kültürel etkinliklerinde rol alması* (n=2; OY3, OY4) kodları belirlenmiştir.

Okul psikolojik danışmanının özellikle nicel araştırmada birkaç OYPDA maddesinde (11,13,16,17) belirgin bir biçimde öne çıkan öğrenci problemlerini ve gereksinimlerini tanımlama ve çözme ile ilgili rol ve işlevi, nitel bulgularda uygun rol ve işlevler teması altında çoğu okul yöneticisi tarafından öncelikli bir işlev olarak ifade edilmiştir (Şekil 1). Okul psikolojik danışmanlarının diğer önemli rol ve işlevlerinin bulgular kapsamında yer almaması yöneticilerdeki uygun olmayan anlayışla açıklanabilir. Ancak, okul yöneticilerinin öncelikli olarak tanımladığı bu rol, psikolojik danışma hizmetlerinin önleyici ve iyileştirici işlevinin Türk eğitim sisteminde öncelikli bir gereksinim haline geldiğini düşündürmektedir. Bu ihtiyaç T.C. Sağlık Bakanlığının hazırladığı Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı’nda (2011) tanımlanan ihtiyaç ile de tutarlıdır. Bu planda okul çağı nüfusu ile oranlandığında çocuk ve ergen psikiyatristlerinin sayısının son derece yetersiz olduğu, MEB bünyesinde hizmet veren psikolojik danışmanların ruh sağlığı sistemine dahil edilmesi gereği tanımlanmaktadır. Bu bulgu okul psikolojik danışma mesleğinin geleceğinin öğrencilerin iyilik haline ve gelişimlerine katkı sağlayan rol ve işlevleriyle okul bağlamının bütünleyici bir parçası haline gelmelerine bağlı olduğuna işaret eden Schmidt’in (2008) görüşleriyle de desteklenmektedir. Bu doğrultuda okul psikolojik danışmanlarının programlanmış rehberlik hizmetlerini ve sistem desteğini sağlamanın yanında, önleyici ruh sağlığı hizmetlerini etkili bir biçimde yürütmesi için okul yönetimi tarafından desteklenmelerinin önemli bir beklentiye dönüştüğünü söylemek mümkündür.

Diğer taraftan Dodson (2009) ve Gladding (2009) tarafından okul yöneticileri algıları içinde en belirgin okul psikolojik danışmanı işlevi olarak, öğrencilerin akademik başarılarını artırma bulunsa da, bu araştırmanın nicel ve nitel bulgularında bu işlev ilk sıralardayer almamıştır. Nitel bulgularda sadece bir katılımcının okul başarısını destekleme işlevini ifade etmesi ve nicel bulgularda yaklaşık 3,60 aritmetik ortalama ile (13. sırada) akademik başarıyı destekleyen bir personel olduğu algısının yer alması, bu işlevin diğerleri içinde bir yeri olduğunu, ancak öncelikli olarak tanımlanmadığını göstermektedir. Beklentilerin dışında olan bu bulgu okul yöneticilerinin, psikolojik danışmanların eğitsel ve mesleki gelişimlerini desteklemeden önce, öğrencilerin psikolojik problemlerine profesyonel müdahalelerde bulunmalarını öncelikli gördükleriyle açıklanabilir.

Bu araştırmanın nitel bulgularında okul yöneticileri, psikolojik danışmanların okul yönetiminde görev alması ve öğrencilerin sosyal-kültürel etkinliklerinde rol alması gibi iki uygun olmayan rol ve işlev tanımlamışlardır. Bu görevler ASCA’nın (2012) ilan ettiği uygun olmayan etkinlikler listesinde yer alırken, MEB Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği’nin (Resmi Gazete, 2017)34. maddesine göre de bu rol ve işlevler ilişkisiz görevler kapsamına girmektedir. Ülkemizde yapılmış ilgili araştırma bulguları (örn. Aydın ve diğ., 2011; Büyükgöze-Kavas ve Koydemir, 2007; Çetinkaya, 2014; Tuzgöl-Dost ve Keklik, 2012) da bu bulguyu tamamiyle destekler niteliktedir. Nitel araştırmanın katılımcılarının neredeyse tamamının daha önce okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin eğitim almış olmasına rağmen, uygun olmayan rol ve işlev savunucusu olabildikleri görülmektedir. Bu durum Kirchner ve Setchfield’in (2005) araştırma sonuçlarıyla da tutarlıdır.

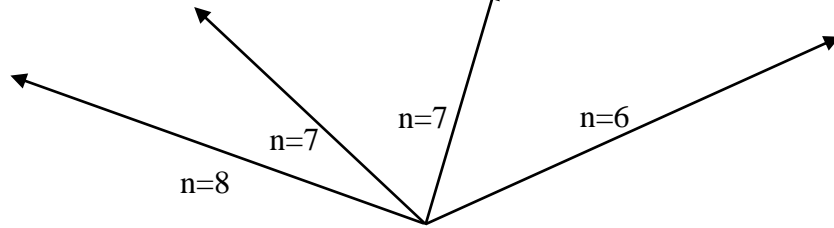
Nicel araştırmada ankete uygun olmayan rol ve işlevlere ilişkin maddelerin faktör yüklerinin düşük olması (yani diğer maddelerle ilişkili olmamaları) nedeniyle elendiği görülmüştür. Nicel bulgularda okul yöneticilerindeki önemli tek uygun olmayan algının *okul psikolojik danışmanının okulda en rahat çalışma koşullarına sahip personel* algısı, nitel araştırma bulgularında da görülmesi dikkat çekicidir. İlgili bulguya ilişkin tartışma, okul

psikolojik danışmanlarının rol ve işlevlerine ilişkin algılarının oluşmasında nelerin katkısı olduğu ile ilgili başlık altında daha iyi organize edildiği için aşağıda verilmiştir.

Okul yöneticilerinin okul psikolojik danışmanlarına ilişkin algılarının oluşmasında katkısı bulunan etmenler

Okul yöneticilerinin okul psikolojik danışmanlarına ilişkin algılarının oluşmasına katkısı olduğu ifade edilen koşullar nitel olarak incelenmiş ve verilerin içerik analizi sonuçları okul yöneticilerinin (OY) ifadelerinden örneklerle Şekil 2’de verilmiştir.

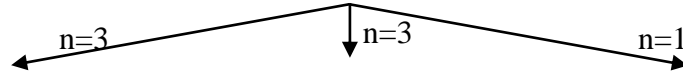
Kod a. Sorumluluk bilinci	Kod b. Profesyonel bilgi ve becerileri	Kod c. İletişim becerileri	Kod d. Okul yönetimi ile uyum ve işbirliği içinde çalışması
<p>“Psikolojik danışmanların bizzat kendilerinin etkisi var. Çalışma biçimleri, yöntemleri, aktif olmaları, okulu sahiplenmeleri.” (OY1)</p> <p>“Mesai saatleri ne zaman başlıyor, ne zaman bitiyor diye saatine bakmamalı.” (OY8)</p>	<p>“Yetkin ve saygın, mesleki ve bilimsel sorumlulukla, bireysel ve kültürel farklılıklara duyarlılıkla çalışması.”(OY11)</p> <p>“Okul içi ve dışı vakalara müdahalesi, donanımları.” (OY12)</p>	<p>“Rehber öğretmenler idareci ve diğer öğretmenlere fazla mesafeli durmaktadır. Oysa iletişim içinde olmalıyız.” (OY3).</p> <p>“Psikolojik danışmanların iletişimi güçlü olmalı.” (OY9)</p>	<p>“Yönetimle iletişim ve koordinasyon eksiklikleri problem yaratıyor.” (OY8; c ve d kodları)</p> <p>“Psikolojik danışmanlar okul yöneticileriyle beraber hareket etmelidirler. Okul yöneticilerinden bağımsız çalışmalar amaca ulaşamaz.” (OY9)</p>

Tema 1: Psikolojik danışmanların kişisel ve mesleki yeterlikleri

Okul yöneticilerinin okul psikolojik danışmanlarına ilişkin algıların oluşmasında katkısı olan koşullar

Tema 2: Psikolojik danışmanlara karşı yöneticilerin ön yargıları

Kod a. Okul yöneticilerinin bilgi ve anlayış eksikliği	Kod b. Öğretmenlere göre rahat bulunan çalışma koşulları	Kod c. Açık bulunmayan görev tanımları
<p>“Okul idarecilerin anlayışı farklı, bu da ön yargıya yol açıyor.” (OY10).</p> <p>“Çoğu zaman konu hakkında eksik, yanlış bilgiye sahip olan ve yetersiz psikolojik danışmanla çalışan yöneticiler haklı ya da haksız olarak psikolojik danışmayı boş bir işlem prosedüründen ibaret görmektedir.” (OY11)</p>	<p>“Daha aktif çalışmalarını için odalarından çıkmaları gerekir.” (OY1)</p> <p>“Çalışma koşulları diğer öğretmenlere göre rahat gözükütüğünden bir şey yapmıyorlarmış algılanıyor.” (OY7)</p>	<p>“Yazılı da olsa görev tanımları her durumda net değil. Ön yargı oluşmasına neden oluyor.” (OY4)</p>

Şekil 2. Okul Yöneticilerinin Okul Psikolojik Danışmanlarına İlişkin Algıların Oluşmasında Katkısı Olan Koşulların Tema ve Kodları

Şekil 2’de yer aldığı gibi nitel analizde iki tema ve bu temalar altında öne çıkan kodlar belirlenmiştir:

Tema 1. Psikolojik danışmanların kişisel ve mesleki yeterlilikleri: Bütün katılımcıların işaret ettiği bu tema altında *a.sorumluluk bilinci* (n=8; OY1, OY3, OY4, OY5, OY6, OY7, OY8, OY10), *b.profesyonel bilgi ve becerileri* (n=7; OY1, OY3, OY4, OY6, OY8, OY11, OY12), *c.iletişim becerileri* (n=7; OY1, OY2, OY3, OY4, OY5, OY8, OY9) ve *d.okul yönetimi ile uyum ve işbirliği içinde çalışma* (n=6; OY1, OY2, OY3, OY8, OY9, OY10) kodları tanımlanmıştır.

Tema 2. Psikolojik danışmalara karşı yöneticilerin ön yargıları: Bu tema altında, *a.okul yöneticilerinin bilgi ve anlayış eksikliği* (n=3; OY5, OY10, OY11), *b. öğretmenlere göre rahat bulunan çalışma koşulları*(n=3; OY1, OY2, OY7) ve *c.açık bulunmayan görev tanımları* (n=1; OY4) kodlarına ulaşılmıştır.

Şekil 2’de görüldüğü gibi nitel araştırmanın bulguları, okul psikolojik danışmanlarının kişisel ve mesleki yeterliklerinin okul yöneticilerindeki psikolojik danışman algılarının en önemli belirleyicisinin olduğuna işaret etmekte; bu nitelikler içinde kod olarak tanımlanan sorumluluk bilinci, profesyonel bilgi ve beceriler, iletişim becerileri, okul yönetimi ile uyum ve işbirliği içinde çalışma özellikleri ön plana çıkmaktadır. Anketteki ilgili soruya sekiz yönetici (OY1, OY2, OY3, OY4, OY8, OY10, OY11, OY12) bu özelliklere sahip bir psikolojik danışmanla çalıştığı yanıtını vermişlerdir. Nicel bulgularda olumlu olduğu görülen psikolojik danışman algıları dikkate alındığında, yöneticiler tarafından tanımlanan bu algıların kaynağı olarak, okul psikolojik danışmanlarının sorumluluk bilinci, profesyonel bilgi ve becerileri, iletişim becerileri, okul yönetimi ile uyum ve işbirliği içinde çalışma gibi kişisel ve mesleki özellikler gösterilebilir.

Kişisel ve mesleki olarak yeterli bir biçimde algılanan okul psikolojik danışmanlarının yerine getirdikleri rol ve işlevleriyle olumlu algılanması çok anlaşılır görünmektedir. Burada dikkat çekici olan; bu algıların oluşmasında, psikolojik danışmanların iletişim becerileri ve okul yönetimi ile uyum ve işbirliği içinde çalışmalarının önemli birer kaynak olarak tanımlanmasıdır. Bu sonuçlar okul yöneticileri ile kurulacak etkili iletişim ile işbirliği içinde çalışmanın okul psikolojik danışmanlarının okul sistemi içinde kendi rol ve işlevlerine yönelik tutarlı algıların oluşmasında çok önemli etkenler olduğunu göstermektedir. Poney ve Brock (2000) da araştırmalarında okul yöneticisi ve psikolojik danışman arasındaki güvene dayalı iletişimin, okul yöneticilerinin gözünde psikolojik danışman rollerinin açık bir tanıma kavuşmasını desteklediğini göstermişlerdir. Leuwerke ve Walker (2009) da okulda çalışan psikolojik danışmanlarının verecekleri hizmetlere ilişkin okul yöneticilerine bilgilendirme yapmalarının, yöneticilerle kuracakları iletişimde belirleyici olduğunu göstermişlerdir.

Bu alt problemin kapsamında psikolojik danışmalara karşı okul yöneticilerinin ön yargıları psikolojik danışmanların rol ve işlevlerine ilişkin algılarının oluşmasına kaynaklık ettiği görülmektedir. Bu ön yargılar temasının altında okul yöneticilerinin bilgi ve anlayış eksikliği, öğretmenlere göre rahat bulunan çalışma koşulları ve açık olmayan görev tanımlarının birer kod olarak ön plana çıkması dikkat çekicidir. Yöneticilerdeki bilgi ve anlayış eksikliğini önemli bir engelleyici olarak tanımlayan araştırma bulguları (Hamamcı, Murat, ve Çoban, 2004; Nazlı, 2007) bu araştırmanın bulgusunu desteklemektedir. Okul psikolojik danışmanları tarafından yöneticilerin olumsuz tutum ve ön yargılarla işbirliği yapmalarını ve iş tanımlarının belirsizliğinin önemli bir engelleyici olduğunu gösteren araştırma sonuçları (örn. Aydın ve diğerleri, 2011; Büyükgöze-Kavas ve diğerleri, 2007; Çetinkaya, 2014; Tuzgöl-Dost ve Keklik, 2012) da bu bulgu ile tamamen tutarlıdır. Diğer taraftan önyargılar teması altındaki öğretmenlere göre rahat bulunan çalışma koşulları kodunun tanımlanması, nicel bulgulardaki okul yöneticilerinin psikolojik danışmanlara ilişkin en olumsuz algı olan, *okulda en rahat çalışma koşullarına sahip personel* algısı ile tamamen tutarlıdır. Bu önyargı okul psikolojik danışmanlarının hala bir tür öğretmen olarak algılandığını ve kendine özgü işlevlerini yerine getirirken öğretmenlerin çalışma koşullarına benzer koşullarda çalışmalarının uygun bulunduğunu göstermektedir. Bu tür algılar referans alınarak, okul psikolojik danışmanlarının tıpkı öğretmenler gibi sınavlarda gözetmenlik, belletmenlik ve nöbet tutma görevlerini yerine

getirilebileceğine mevzuatta (MEB Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği, 2017) yer verilmiştir. Yine bu yönetmelikte çok sayıda uzmanlık gerektiren görev tanımlanırken, bu görevleri yerine getirecek meslek üyesi için *Rehberlik Öğretmeni* gibi bir kadro unvanında ısrar edilmesi de bu mesleğin bir çeşit öğretmenlik olarak algılandığını göstermektedir. Nitel verilerde bazı okul yöneticilerinin psikolojik danışman yerine rehber öğretmen kavramını tercih etmeleri, okul psikolojik danışmanlarına ilişkin öğretmen algısının etkisini göstermektedir.

Sonuç

Bu araştırmanın bulguları okul yöneticilerinin okul psikolojik danışmanlarına ilişkin algılarının olumlu olduğunu göstermektedir. Okul psikolojik danışmanlarla yapılan araştırma bulgularıyla tutarlı olmayan bu sonuç, nicel bulguların yanında nitel bulgularla desteklenmesi dikkate değerdir. Nicel bulguların yanında nitel bulgular, okul yöneticilerinin okul psikolojik danışmanlarının en önemli bulduğu rol ve işlevlerinin öğrenci problemlerini ve gereksinimlerini tanımlama ve çözüme ile ilgili olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, gelişimsel olduğu kadar önleyici ve iyileştirici ruh sağlığı hizmetleri olma bakımından giderek fark edilen bir değer kazanmaktadır. Hem bu çalışmanın bulguları hem de hem de 2011 Ruh Sağlığı Eylem planının tanımladığı ihtiyaçlar, okullarda psikolojik danışmanlardan beklenen en önemli rol ve işlevin ruh sağlığı sorunlarını önlemeye ve iyileştirmeye yönelik olduğunu ve ilgili yönetmelikte bu yönde daha kapsamlı görev tanımlarına gereksinim olduğunu göstermektedir. Gladding (2014) de A.B.D.'de okul temelli ruh sağlığı merkezlerinin (school-based health center) kurulmasını yaratıcı bir girişim olarak nitelermekte ve sunulan bu örnekle okul psikolojik danışmanlığının 21. yüzyıldaki gelişiminin bu yönde olacağına dikkat çekmektedir.

Bu araştırmanın nitel bulgularında okul yöneticileri tarafından, psikolojik danışmanların okul yönetiminde görev alması ve öğrencilerin sosyal-kültürel etkinliklerinde rol almaları gibi uygun olmayan beklentilerinin, yönetim ile psikolojik danışmanlar arasında önemli bir çatışma kaynağı olarak bir süre daha varlığını devam ettireceğini göstermektedir. Okul yöneticilerinin hizmet içi eğitimlerde, okul psikolojik danışmanlarından bu tür uygun olmayan görevleri beklemenin kamu hukuku kapsamında önemli hizmet kusurlarına dönüşebilecekleri, yasal mevzuatla belirlenmiş sorumluluklarını yerine getirmelerini desteklemenin ise, bu hizmetlerden yararlanan bireylerin, MEB'nin ve okul yönetiminin yararına hizmet edeceği bilgisinin (Eren Gümüş, 2015; Eren-Gümüş ve Gümüş, 2013) verilmesi yararlı olabilir.

Okul yöneticilerindeki psikolojik danışmanların rol ve işlevlerine ilişkin algılarının en önemli belirleyicisi olarak psikolojik danışmanlarının kişisel ve mesleki yeterliklerine işaret edilmesi, hem akademik yetişme koşullarının iyileştirilmesinin, hem de kişisel yeterliklerin geliştirilmesinin katkısını göstermektedir. Özellikle okul yöneticileri ile etkili iletişim kurmanın ve mesleki kimlikle tutarlı olacak şekilde yönetimle işbirliği geliştirmenin, yöneticilerde uygun bir anlayış geliştirmede çok etkili olabileceklerini düşündürmektedir. O halde etkili iletişim ve işbirliği geliştirme çabalarında ısrarcı olunması ve bu amaçla iyi fırsatlar oluşturulması, okul psikolojik danışmanlarının öncelikleri arasında görülebilir. Bu konuya okul psikolojik danışmanı eğitimi sırasında yeterli bir biçimde dikkat çekmek de yararlı olabilir.

Okul yöneticileri ile yapılan bu çalışmada veri toplama aşamalarında güçlükler yaşanmıştır. Anket açıcı faktör analizi yapıldıktan sonra, tekrar okul yöneticilerine dağıtılmış ancak, yeterli bir katılım olmadığından veri toplanamamıştır. Dolayısıyla anketin toplam puanlarının psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin eğitim alma durumuna göre fark gösterip göstermediği incelenememiştir. Ancak bu çalışma ile geçerlik ve güvenilirliği yapılan anket ile ileride daha kapsamlı çalışmalar yapılabilir. Ayrıca araştırmanın nitel verileri görüşme yoluyla toplanması planlansa da, görüşme sırasında ses kaydının alınmasına onay verilmemesi nedeniyle veriler, açık uçlu sorulara verilen kısa yazılı yanıtlarla sınırlı kalmıştır. Benzer amaçlı çalışmaların karma desenle yapılması ve nitel verilerin görüşme yoluyla toplanması daha açıklayıcı bulgulara ulaşmada yararlı olabilir.

Katkısı Olanlar

Bu çalışmada araştırmanın veri tabanını ve nitel bulguları incelemiş ve kod ve temaların verileri doğru bir şekilde yansıtip yansıtmadığının kontrolünü yapmış olan Dr. Öğretim Üyesi Lili Hurioğlu'na teşekkür ederim.

Kaynaklar

- Aiken, L. R. (1997). *Questionnaires and inventories: Surveying opinions and assessing personality*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- American School Counseling Association (ASCA). (2012). ASCA national model. A Framework for school counseling programs. (3rd ed.) Erişim adresi: <https://www.schoolcounselor.org>
- American School Counselor Association. (2005). *The ASCA national model: A framework for school counseling programs* (2nd ed.). Erişim adresi: <https://schoolcounselor.org/Ascanationalmodel/>
- Akkoyun, F. (1995). PDR'de unvan ve program sorunu: Bir inceleme ve öneriler. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(6), 1-21.
- American School Counselor Association. (2005). *The ASCA national model: A framework for school counseling programs* (2nd ed.). Alexandria, VA: Author.
- Aydın, İ., Arastaman, G. ve Akar, F. (2011). Sources of conflict between primary school principals and school counsellors in Turkey. *Eğitim ve Bilim*, 36, 199-212.
- Bardhoshi, G. ve Duncan, K. (2009). Rural school principles' perceptions of the school counselor's role. *The Rural Educator*, 30(3), 16-24.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 133-51.
- Dodson, T. (2009). Advocacy and impact: A Comparison administrators' perceptions of the high school counselor role. *Professional School Counseling*, 12(6), 480-487.
- Doğan, S. (1991). Başlangıcından bugüne Türk resmi dökümanlarında rehberlik kavramı ve anlayışı: Bir inceleme. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(2), 29-44.
- Doğan, S. (2000). The historical development of counseling in Turkey. *International Journal for the Advancement of Counseling*, 22, 57-67.
- Creswell, J. W. ve Plano Clark, V. L. (2015). *Karma yöntem araştırmaları: Tasarımı ve yürütülmesi* (2. Baskı). Ankara: Anı.
- Eren-Gümüş, A. ve Gümüş, M. A. (2013). Okul psikolojik danışmanlarının hukuksal sorumluluğu. *Psikolojik Danışmada Etik ve Hukuk* içinde (s. 40-71). İstanbul: Vedat
- Eren-Gümüş, A. (2015). Okul psikolojik danışmanlarının yasal sorumluluklarına ilişkin yaygın yanlışlar ve okul yöneticilerinden beklentiler. *Okul Psikolojik Danışmanı E Bülteni*, 5, 35-38.
- Gibson, R. L. ve Mitchell, M. H. (2016). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. (7. Basım). S. Doğan (Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Gladding, S. T. (2014). *Counseling. A comprehensive profession*. London: Pearson.
- Gysbers, N. C. (2001). School guidance and counseling in the 21st century: Remember the past into the future. *Professional School Counseling*, 5(2), 96-105.
- Hamamcı, Z., Murat, M. ve Çoban, A. (2004). Gaziantep'teki okullarda çalışan psikolojik danışmanların mesleki sorunlarının incelenmesi. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 6-9 Temmuz 2004. Erişim adresi: <https://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/5869330.pdf>
- Kepçeoğlu, M. (2010). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. İstanbul: Alkım Kitabevi.
- Kirchner, G. L. ve Setchfield, M. S. (2005). School counselors' and school principals' perceptions of the school counselor's role. *Education* 126(1), 10-16.
- Korkut-Owen, F. ve Owen, D. W. (2008). Okul psikolojik danışmanlarının rol ve işlevleri: Yöneticiler ve psikolojik danışmanların görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 207-221.

- Korkut-Owen, F. ve Owen, D. ve Ballestero, V. (2009). Counselors and administrators: the collaborative alliance in three countries. *Egitim Arastirmalari-Eurasian Journal of Educational Research*, 36, 23-38.
- Külahoğlu, ř. (2015). MEB Kapsamlı gelişimsel rehberlik programı uygulamaları: Ne kadar işlevsel? Nasıl daha işlevsel olabilir? R. Özyürek, F. Korkut-Owen ve D. Owen (Yay. haz.), *Gelişen Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Meslekleşme Sürecinde İlerlemeler, Cilt 3* içinde (s. 113-150). Ankara: Nobel Yayın.
- Leuwerke, W. C. ve Walker, J. (2009). Informing principals: The Impact of different types of information on principals' perceptions of professional school counselors. *Professional School Counseling*, 12(4), 263-273.
- Lieberman, A. (2004). Confusion regarding school counselor functions: School leadership impacts role clarity. *Education* 124(3), 552-558.
- Nazlı, S. (2007). Okul yöneticilerinin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetini algılamaları. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 26, 155-166.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2th Ed). California: Sage Publication.
- Özabacı, N., Sakarya, N. ve Doğan, M. (2008). Okul yöneticilerinin okuldaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(19), 8-22.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Pişkin, M. (2006). Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin dünü, bugünü ve yarını. M. Hesapçıoğlu ve A. Durmuş (Yay. haz.), *Türkiye’de eğitim bilimleri: Bir bilanço denemesi* içinde (s. 457-502). Ankara: Nobel.
- Ponec, D. L. ve Brock, B. L. (2000). Relationships among elementary school counselors and principals: A unique bond. *Professional School Counseling*, 3, 208-217.
- Robson, C. (1993). *Real world research*. Oxford: Blackwell.
- Schmidt, J. J. (2008). *Counseling in schools. Comprehensive programs of responsive services for all students* (5. Ed.). New York: Pearson.
- Sivis-Cetinkaya, R. (2015). Ethical dilemmas of Turkish counsellors: a critical incidents study. *British Journal of Guidance & Counselling*, 43(4), 476-491.
- şensoy-Briddick, H. ve Briddick, W.C. (2015). A National comprehensive school counseling program: A Rational and theoretical analysis of its importance for Turkey. R. Özyürek, F. Korkut-Owen ve D. Owen (Yay. haz.), *Gelişen Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Meslekleşme Sürecinde İlerlemeler, Cilt 3* içinde (s. 95-111). Ankara: Nobel Yayın.
- Thomas, R. M. (2003). *Blending qualitative and quantitative research methods in theses and dissertations*. Thousand Oaks: Corwin Press.
- Tuzgöl Dost, M. ve Keklik, İ. (2012). Alanda çalışanların gözünden psikolojik danışma ve rehberlik alanının sorunları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 389-407.
- T. C. Sağlık BakanlığıUlusal Ruh Sağlığı Eylem Planı 2011-2023. (2011). Erişim adresi: <https://www.psikolog.org.tr/doc>
- T.C. Resmi Gazete (2017). 10 Kasım 2017 tarih, 30236 sayılı Resmi gazetede yayınlanan MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği. Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr
- Yerin-Güneri, O, Büyükgöze-Kavas, A. ve Koydemir, S. (2007). Okul psikolojik danışmanlarının profesyonel gelişimi: Acemilikten olgunlaşmaya giden zorlu yol. R. Özyürek, F. Korkut-Owen ve D. Owen (Yay. haz.), *Gelişen Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Meslekleşme Sürecinde İlerlemeler, Cilt 1* içinde (s.139-161). Ankara: Nobel Yayın.

Extended Abstract

Introduction

School administrators are responsible for supporting the staff who implement the school program since they represent educational leadership in both schools and society (Gibson & Mitchell, 2016). In fact, to fulfill their responsibilities for a school staff depends largely on the support that school administrators provide (Ponec & Brock, 2000). However, there is an ambiguity in the literature about the roles, functions and benefits of school counselors in the education system (Lieberman, 2004). School counselors are expected, in particular by school administrators, to fulfill multiple roles and tasks that are both compatible and incompatible with the profession as part of their daily work schedule (Gybers, 2001). In this context, explanatory studies about the roles and functions of school counselors appear as a significant requirement in order to indicate the support expected from them.

The literature in Turkey about the perceptions of the roles and functions of school counselors contradicts itself. Therefore, it is of importance to provide research-based support for in-service training that aims to ensure the effective leadership of school administrators as well as for school counselors to fulfill their responsibilities at a level that is perceived as more accurate and positive. This study aims to describe the perceptions of the school administrators of the roles and functions of the school counselors and the conditions that contribute to the formation of these perceptions.

Methodology

This study was designed as a sequential exploratory design which is a mixed method. In this design, qualitative data is used in order to explain and interpret the quantitative data.

This study used convenience sampling, a nonsystematic sampling method. The quantitative part of the study was conducted with a total of 202 school administrators (166 principals, 36 vice principals) who are working in primary (n=80), middle (n=69), and high (n=53) school in Istanbul with an age average of 47 (sd=8.09). Of the study group, males constitute 83.6% (n=169), and females constitute 16.4% (n=33). The average experience of the participants in their position is 12.4 years (sd=3.34). Of them, 81 school administrators took in-service training about psychological guidance and counseling services, while 121 school administrators did not take this training. The qualitative part was conducted with 12 school administrators who were selected from the study group by criterion sampling.

In order to collect data, the School Administrators' Perceptions of Counselors Questionnaire was used for the quantitative part, while a questionnaire consisting of open-ended questions was used for the qualitative part. In the analysis of data, descriptive statistics (arithmetic means and standard deviations) for each item in the survey were calculated, and content analysis used for the qualitative data.

Results and Discussion

The quantitative and qualitative results of the study were found to be consistent to a large extent. It was found that the school administrators' perceptions of school counselors are positive, and the most significant role and function of counselors is identifying students' problems and needs and resolving them. The results reveal that there are two major themes in the formation of the perception of school administrators of school counselors: the personal and occupational competence of school counselors (sense of responsibility, professional knowledge and skills, communication skills, cooperation with the school administration) and the school administrators' prejudices against school counselors (school administrators' lack of understanding and knowledge, unclear job definition and easier work conditions compared to teachers).

The results indicate that the school administrators' perceptions of school counselors are positive. In addition to the quantitative data, the qualitative data indicates that the most significant role and function of counselors is to identify students' problems and needs and

resolve them. Therefore, school guidance and counseling services are becoming increasingly noticeable in terms of developmental as well as preventive and remedial mental health services. According to the results of this study, it can be proposed that there is a need for more comprehensive job definitions in the regulations.

As the qualitative data of this study highlights, school administrators' inappropriate expectations of school counselors such as taking roles in the school administration and taking roles in students' socio-cultural activities will continue to exist a major source of the conflict between administrations and the school counselors. It is very important to emphasize in in-service training that the expectations from school counselors to ease the administrative operation and do the tasks related to the instruction turn into an important occupational deficiency, whereas the support for the school counselors to fulfill their responsibilities that are determined by the legal regulations lead to the service of the individuals who are benefited from these services for the good of the Ministry of National Education and the school administration (Eren-Gümüş, 2015).

The qualitative part of the study indicates that personal and occupational competence of school counselors are the most important determinants of the school administrators' perceptions of the roles and functions of school counselors, and this shows the contribution to both the improvement of academic conditions and the development of personal competencies. In particular, effective communication with school administrators and the efforts to develop the harmony and cooperation with them, and create good opportunities for this purpose can be seen on the list of priorities.